

חברי המערכת

שמשון אטינגר, מרים גור־אריה, עמוס האוזנר, יאיר הורביץ, חיים הלפגוט, שולמית וסקרוג, רמי יובל, יעל כתבן, ברכיהו ליפשיץ, יוסף רוטמן

עורך: מאיר דן כהן

הנהלת המערכת:

יוסף בן־דוד אורן פרסקי

מזכירת המערכת: עליזה לוין־חלר

מורה מייעץ: פרופ' יצחק זמיר

כתבי־יד יש לשלוח בארבעה העתקים למערכת "משפטים" הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, הר הצופים, ירושלים

המערכת פתוחה לרשות הקהל בימים א-ה'
בשעות: 10–12 לפנה"צ
טל. 288201(02)

אין המערכת מחזירה כתבי־יד שלא נתקבלו לדפוס

חוברת זו יוצאת לאור בתמיכת הקרנות להנצחת שמו של
ד"ר אברהם רוזנטל ז"ל, ממוריה המהוננים של הפקולטה

תודתנו נתונה לפקולטה למשפטים, למשרד המשפטים, למשרד החוץ, למשרד
הקליטה, לוועד הפועל של הסוכנות היהודית, ללשכת עורכי הדין, לעיריית
ירושלים, להסתדרות הסטודנטים בירושלים, לאגודת הסטודנטים
למשפטים, ולכל שאר האנשים והגופים התומכים ב"משפטים".

דפוס אלפא, ירושלים

דבר העורך

לדיון בהצעת חוק ביטוח נפגעי תאונות דרכים

הוויכוח שהתלהט בכנסת ובציבור סביב הצעת חוק ביטוח נפגעי תאונות דרכים, ושלובה בעיקר על-ידי לישיבת עורכי הדין, היה סוער יותר מהמקובל אצלנו לגבי דברי חקיקה חדשים, ואף זכה להד רב מעל דפי העיתונות היומית. בעצם הדיון הציבורי יש מידה רבה של חיוב. במצב השורר אצלנו, בו מהווה הכנסת לעיתים קרובות חותמת גומי להצעות החוק המוגשות על-ידי הממשלה, יש לדעת הקהל תפקיד חשוב בדמוקרטיזציה של הליכי החקיקה. אלא שרות-הקרב היתירה, שציינה את לישיבת עורכי הדין, ובעיקר את מחוז חיפה שלה, במאבק כנגד החוק המוצע, עלולה לעורר את החשד, שלא רק, ואולי אף לא בעיקר, טובת הציבור והעניין המשפטי הטהור, הם שדרבנו את עורכי הדין. חשד זה עשוי להתגבר הן לנוכח הדממה הדקה שליוותה מעשי חקיקה קודמים, והן לנוכח דברים גלויים של עורכי-דין רבים, המבטאים את חששם, שההסדר החדש יפגע בפרנסתם.

ואמנם הצעת החוק האמורה נוגעת באופן ישיר לאינטרסים הכלכליים של שלוש קבוצות: עורכי הדין, חברות הביטוח והציבור הרחב (דהיינו, ציבור המבוטחים והגיי-זוקים הפוטנציאליים). אלא שמתוך שלוש קבוצות אלה רק האינטרס של האחרונה הוא אינטרס לגיטימי, במובן זה שהחוק המוצע מיועד להסדירו ולהגן עליו. יש על כן לנטרל השפעתם של שני הגורמים האחרים על ההסדר, ויש לדון בהצעת החוק רק לאור קריטריונים הנוגעים למידת היעילות והצדק בה היא מסדירה את אינטרס הציבור בפיצוי נפגעים על נזקיהם.

לפי אמת מידה זו יש לומר, כי עקרונית, דהיינו במובחן מכמה גילויים קוג-קרטיים שליליים של העיקרון בהצעת החוק כפי שהיא עומדת כיום, מהווה ההצעה צעד גדול קדימה, שיש לברך עליו. ביטול דרישת האשם כתנאי לפיצויים מרחיב במידה ניכרת את חוג הזכאים להם; ההצעה עשויה להביא לחסכון ניכר בהתדיינות משפטית, על אובדן הזמן והכסף הכרוכים בה; מתן מעמד סטטוטורי לקרן נפגעי תאונות דרכים מבטיח זכויותיהם של נפגעי תאונות פגע-יוברת, או תאונות בהן הפוגע אינו מבוטח בגין הפגיעה, שעד כה היו מופקרים, או נתונים לחסדיה של קרן וולונטרית. על רקע זה היה במידת החריפות של תגובתם של עורכי הדין על ההצעה (כפי שהיא באה לידי ביטוי במודעה שהתפרסמה בעיתון "הארץ" ביום 17.7.73 ובאיום בהשבתה כללית של עורכי הדין), טעם לפגם. עמדה היוצרת רושם כי היא ניוונה ממניעים כלכליים קבוצתיים על חשבון אינטרסים ציבוריים כלליים, אף אם הרושם בטעות יסודו, איננה מוסיפה ליחירתו של ציבור עורכי הדין, שגם כיום איננה בשיאה.

צועקת וחשודה לא פחות היא שתיקתן של חברות הביטוח. ואמנם נראה, כי הצעת החוק מיטיבה לשרת את האינטרסים של חברות אלה על חשבוננו של ציבור המבוטחים. כזכור, באה ההצעה הנוכחית במקומה של הצעה קודמת, שנוסחה בהצעת תזכיר – הצעת חוק הגימלאות לנפגעי תאונות דרכים, תשל"א-1971, שהוצעה על-ידי משרד המשפטים, ושבה דובר על העברת ביטוח החובה של כלי רכב לידי הביטוח הלאומי. משרד המשפטים לא הסביר לציבור, ואף לא ציין בדבריו ההסבר המתלווים להצעת החוק הנוכחית, מדוע חזר בו מהרעיון הנ"ל ומדוע הפקיד את ביטוח החובה בידי החברות הפרטיות. בדבריו בכנסת התייחס אמנם שר המשפטים לשוני בין הצעת החוק לבין הצעת ועדת ברנזון באשר לתשלום פיצויים חד פעמיים (ולא גימלאות כהצעת הוועדה); אולם לא עולה מכך, ששינוי זה גורר אחריו בהכרח הפקדת הנושא בידי חברות הביטוח הפרטיות. ההסדר החדש עתיד לגרום, כדברי ההסבר להצעת החוק, "הגדלה מסוימת בתשלום הפרמיות". הגדלה מסוימת זו עתידה להגיע, לדעת אחדים, לסכומים ניכרים. מדוע, אם כן, יש לייקר את ההסדר עוד יותר ולחייב את בעל הרכב לממן מכיסו את ריזותיהן של חברות הביטוח, ואת החוקת מגגנוניהן היקרים? את החשש מפני יתר ביורוקרטיזציה העלולה להגרם על-ידי הפקדת הנושא בידי הביטוח הלאומי ניתן למתן על-ידי כך, שהביטוח הלאומי ייעזר בסוכני ביטוח עצמאיים, כדרך שעושות חברות הביטוח. כמו האינטרס הכלכלי של עורכי הדין, כך גם הדאגה לחברות הביטוח איננה צריכה לשמש שיקול בקביעת ההסדר הנדון. משרד המשפטים חייב לפחות הסבר על שינוי החזית שעשה בענין מרכזי זה.

כשם שהתנפלותם של עורכי הדין על הצעת החוק לוקה בעודפי מרץ העשויים להיות גיוונים מאינטרס כלכלי, כך גם להיטותו היתירה של משרד המשפטים להעביר את החוק בכנסת במהירות הסילון נראית חשודה כלוקה במניעים לא ענייניים. משרד המשפטים שלח את הצעת התזכיר לגורמים שונים לקבלת הערותיהם בתחילת חודש מאי, וביקש תגובותיהם עד סוף אותו החודש! ההצעה הובאה לקריאה ראשונה במהירות רבה, ושר המשפטים הודיע על כוונתו להביא לקריאתה השנייה והשלישית עוד בזמן כהונתה של הכנסת השביעית, דהיינו בתקופת הפגרה. קשה שלא לתמוה על זריזות יתירה זו ושלא להתפתות לראות בה השתקפות למניעים פוליטיים או יוקרתיים, הקשורים בצורה זו או אחרת בבחירות הקרבות. כמו בעניין תגובות עורכי הדין כך גם בעניין הליכי החקיקה נודעת חשיבות רבה לחזות החיצונית של הדברים. אסור שייווצר הרושם, אף אם הוא מוטעה, ששיקולים לא ענייניים מקלקלים את שורת הרצינות ושיקול הדעת, וגורעים משלמותה ויסודיותה כל הרפורמה המוצעת.

בצד החיוב העקרוני שבה יש, כאמור, בהצעת החוק הנדונה פגמים רבים, הדורשים ליבון ובירור נוספים. לשם כך דרושים שהות ויישוב דעת. שהות זו צריכה להיות מיועדת לדיון ציבורי ענייני, שקול ולא סנסציוני, בהשתתפות עורכי-דין מן השורה ולישכת עורכי הדין, שופטים, פרופסורים למשפטים ואנשי משפט וציבור אחרים. הדיון צריך להיות מונחה על-ידי השיקול האחד של הפתרון האופטימלי מבחינה חברתית לבעייתם של נפגעי תאונות הדרכים.

כתב העת "משפטים" מזמין את קוראיו לקחת חלק בדיון כזה מעל דפיו, אם במאמרים ואם באמצעות מכתבים למערכת.

מאיר דן כהן